

УДК 159

Завадська Д.А.,
м. Харків, Україна

ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ УСПІШНОГО ПРОФЕСІЙНОГО БАДМІНТОНІСТА

Під час соціально - економічного розвитку набуває великого значення досягнення успіху у всіх сферах життєдіяльності людини, не виключенням є і спорт. У даний час спорт набуває настільки високу значимість у суспільстві, що з'являються підстави вважати його одним з основних видів людської діяльності.

Психологія спорту досліджує закономірності психічної діяльності окремих людей і колективів в умовах тренувань і змагань. Сучасний спорт з його рекордами і досягненнями пред'являє високі вимоги не тільки до фізичного стану організму, але і до психічної діяльності спортсмена. Внутрішня психологічна готовність до змагальних дій і досягненню успіху є результатом впливу великої кількості внутрішніх і зовнішніх факторів на спортсмена. Однією з самих важливих складових успіху в спорті є набір спеціальних соціально-психологічних особливостей особистості, так як спортивна діяльність дуже специфічна, вона істотно відрізняється від інших видів діяльності як цілями, так і способами їх досягнення. Сучасний спорт вимагає від спортсмена максимального прояву фізичних і психічних можливостей, відповідно високих вимог до психологічної і соціальної підготовленості спортсменів.

Дослідники (Алешко І.А., Акімова Л.Н., Гогун Є.М., Мартьянов Б.І., Дюмін В.А., Гошек В., Волков І.П., Тимофєєв Ю.Т., Крол У.) займалися вивченням особистості в спортивній діяльності. Проблеми психологічної готовності бадмінтоніста на жаль недостатньо приділяють уваги вітчизняні дослідники.

Актуальність теми нашого дослідження зумовлюються необхідністю вивчення соціально-психологічних особливостей особистості успішних спортсменів-бадмінтоністів Європи, результати якого дозволять поліпшити психологічну підготовку вітчизняних спортсменів, з метою підвищення рівня їх стресостійкості, формуванню психологічно важливих якостей, мотивації досягнення успіху тощо.

У процесі дослідження використано такі **методи**: *емпіричні (англійською мовою)*: проєктивна методика «Незакінчених речень»; проєктивна методика «Закінчи зображення»; проєктивна методика «Колірний тест відносин» О.М. Еткінда; анкетування «Професійно важливі якості»; анкетування для виявлення особливостей мотиваційної сфери спортсменів-

бадмінтоністів. *Методи математичної статистики* з метою обробки результатів для подальшого аналізу емпіричних даних (факторний та кластерний аналіз за допомогою програми SPSS-20).

У дослідженні прийняли участь 40 професійних бадмінтоністів віком від 20 до 30 років з таких європейських країн, як Україна, Росія, Німеччина, Іспанія, Данія, Фінляндія, Англія, Голландія та Австрія. Всі респонденти є Майстрами спорту Міжнародного класу, серед яких є призери Чемпіонату Європи з бадмінтону, переможці турнірів серії International, International Challenge, GrandPrix та GrandPrixGold, учасники Олімпіади-2012.

Для дослідження респондентам було запропонована анкета «Професійно важливі якості бадмінтоністів». Результати надані у таблиці 2.1. від найважливішого і за зменшенням.

Таблиця 1.

Професійно важливі якості бадмінтоніста

Якості	Середній показник
1. Впевненість	1, 5
2. Дисциплінованість	2, 5
3. Самовладання	3, 6
4. Ініціативність	5, 5
5. Стресостійкість	5, 7
6. Сміливість	6, 6
7. Цілеспрямованість	6, 9
8. Рішучість	7, 2
9. Самостійність	7, 6
10. Наполегливість	7, 9

Найбільш значимими першими п'ятьма якостями є впевненість, дисциплінованість, самовладання, ініціативність та стресостійкість. Бадмінтон це спорт, який потребує колосального контролю над собою і своїм психологічним станом. Для професійних спортсменів бадмінтоністів самовладання і стресостійкість є дійсно необхідними і дуже важливими якостями. Такі якості як впевненість і ініціативність є безумовно необхідними і першочерговими, оскільки завдання спортсмена перемогти. Також найбільш важливою якістю на думку професійних бадмінтоністів є дисциплінованість. Це якість без якої не можна назвати спортсмена професіоналом, так як це одна з найбільш головних складових не тільки успіху в спорті, але і в житті спортсменів в принципі.

Найменш значними є сміливість, цілеспрямованість, рішучість, самостійність та наполегливість. Ці якості не можна назвати другорядними або менш важливими, але так як ми аналізуємо успішних спортсменів, то ми можемо зробити висновок, що просто цим якостям спортсменами, а са-

ме нашими випробуваними, приділяється небагато менша кількість часу і уваги.

Лише в сукупності такого набору цих десяти якостей, спортсмен може стати справжнім професіоналом і бути дійсно успішним у своєму виді спорту.

Для виявлення мотиваційної сфери спортсменів-бадмінтоністів також було проведено анкетування. Результати запропоновані в таблиці 2. від найважливішого і за зменшенням.

Таблиця 2.

Мотиви професійної діяльності спортсменів бадмінтоністів

Мотиви	Середній показник
1. Самозадоволення	2, 4
2. Кар'єрне зростання	2,5
3. Самоствердження	3, 0
4. Титули	4, 5
5. Заробіток грошей	4, 8
6. Самовираження	5, 1
7. Популярність	6, 6
8. Патріотизм	7, 1

За результатами дослідження ми виявили, що найбільш сильними мотивами для занять професійним спортом та досягнення успіху є самозадоволення і кар'єрне зростання. Спортсмен, який дійсно хоче досягти успіху в спорті і перш за все повинен любити той спорт, яким він займається і отримувати задоволення від того, що він робить. Кар'єрне зростання це мотив, який рухає, на наш погляд більшістю і не тільки спортсменів, але і просто людей, які бажають домогтися чогось у професійному виді діяльності.

Наступними мотивами, які виділили наші випробовувані є самоствердження, титули та заробіток грошей. Люди, які йдуть у професійний спорт спочатку показують цим, що хочуть устоятися як особистість, проявити себе в чомусь, стати індивідуальністю і володіти якимись особливими навичками і вміннями.

На шосте та сьоме місце випробовувані поставили самовираження і популярність. Ці мотиви чимось схожі між собою. Бадмінтон не у всіх країнах Європи є популярним видом. Тому популярність для професійних спортсменів не є одним з першорядних мотивів.

На останнє місце бадмінтоністи поставили патріотизм. Нашими випробовуваними були спортсмени з різних країн, тому такий результат можна обґрунтувати тим, що в різних країнах різний менталітет і відповідно рівень патріотизму.

Проведене анкетування дозволило проаналізувати особливості мотиваційної сфери спортсменів, що спонукають їх для досягнення успіху в бадмінтоні.

Для виявлення усвідомлюваних, так і неусвідомлюваних установок людини нами була використана проективна методика «Незакінчених речень». Результати представлені у таблиці 3.

Таблиця 3.

Групи речень для діагностики неусвідомлених установок (у %)

Категорії	Позитивна спрямованість	Нейтральна спрямованість	Негативна спрямованість
Відношення до родини	65,2	29,7	5,1
Відношення до себе	37,6	47,2	15,6
До майбутнього	80,5	15,7	3,8
До минулого	45,3	36,2	18,5
Відношення до партнерів по команді	75,6	21,2	3,2
Страхи і побоювання	23,6	45,5	30,9
Почуття провини	6,2	25,3	68,5
Відношення до суперників	35,3	20,5	44,2
Відношення до тренера	81	6,5	12,5
Нереалізовані можливості	26,6	46,9	26,5
Відношення до успіху	85,4	10,3	4,3

За результатами методики ми виявили, що у категорії «відношення до родини» 65,2 % випробуваних позитивно спрямовані. І 5,1 % випробуваних мали у закінчення речень негативну спрямованість. У групі «відношення до себе» найбільша кількість випробуваних – 47,2 % нейтрально спрямовані по відношенню до себе. Друга частина – 37,6 % позитивно спрямована до себе. Також була частина випробуваних - 15,6 %, які негативно спрямовані до себе. Група «відношення до майбутнього» характеризується переваженням позитивної направленості установок респондентів, а саме 80,5 %. Група «відношення до минуло» характеризується переважання респондентів з позитивною установкою – 45,3 %, небагато менш випробуваних з нейтральною 36,2 % та найменша кількість – 18,5 % випробуваних з негативною направленістю.

Більшість респондентів – 75,6 % направлені по відношенню до товаришів з команди позитивно. Частина випробуваних – 21,2 % направлені нейтрально до сокомандників. Негативна направленість у 3,2 % респондентів. У групі «страхи і побоювання» переважає нейтральна направленість – 45,5% випробуваних. Група «почуття провини» характеризується більшістю випробуваних – 68,5% з негативною направленістю. Наші випробувані відчувають почуття провини в більшості випадків із – за програшів та спортивних невдач. Це викликає таку негативну направленість тому, що їх невдачі безпосередньо пов'язані з їх самореалізацією, становленням як особистості та будівництвом їх кар'єри. У групі «відношення до суперників» більшість випробуваних направлена негативно – 44, 2 %. Це пов'язано з тим, що кожен спортсмен хоче перемогти та буди найкращим, багато спортсменів агресивно налаштовані один на одного. Друга частина направлена до суперників позитивно – 35,3 %. Закінчення речень: «коли я бачу спортсмена мені це подобається, я рад цьому», «сильний суперник це добре, це цікаво, я його поважаю». У більшості випробуваних у групі «відношення до тренера» ми виявили позитивну направленість – 81%. Група «нереалізовані можливості» характеризується нейтральною направленістю – 46,9 % випробуваних. З позитивною - 26,6 % випробуваних, а з негативною направленістю – 26,5 %. Група «відношення до успіху» характеризується переважанням випробуваних з позитивною направленістю – 85,4%. Друга частина випробуваних направлена нейтрально - 10, 3 %. Третя частина направлена негативно на успіх – 4,3 %.

Для складання характеристики особистості спортсменів-бадмінтоністів нами була проведена проективна методика «Закінчи зображення».

Проаналізувавши усі намальовані рисунки, можна стверджувати, що більшість випробуваних спортсменів-бадмінтоністів комунікабельні, спрямовані назовні, непосидючі, прагнуть до розширення кругозору, цілеспрямовані, товариські. Вони привертають до себе оточуючих, впевнені у собі, з високою самооцінкою, дисципліновані, азартні, господарські та практичні.

Методика "Закінчи зображення" допомогла нам виявити характеристики особистості, які властиві нашим випробуваним спортсменам – бадмінтоністам.

Також нами був проведений проективний колірний тест відносин О.М. Еткінда. Він призначений для вивчення актуального стану індивіда, ступеня його адаптованості, стилю міжособистісної поведінки. Ми проводили цей тест в два етапи. Перший являв собою звичайну процедуру вибору кольору по уподобання. Другий етап полягав у тому, що випробуваному необхідно було вибрати колір, який асоціюється у нього з кожною з скла-

дених нами груп. Результати з середніми показниками представлені в таблиці 4.

Таблиця 4.

Значущі категорії життєдіяльності бадмінтоністів

Категорії	Середній показник
1. Я	2, 1
2. Спорт	2, 1
3. Гроші	2, 4
4. Успіх	2, 7
5. Сім'я	3, 0
6. Освіта	3, 5
7. Хобі	5, 4

За результатами дослідження ми виявили, що найбільш актуальними сферами життя для спортсменів-бадмінтоністів є «я» та «спорт», тобто бадмінтоністи ідентифікують себе зі спортом. Це пов'язано з тим, що спортсмени-бадмінтоністи займаються спортом професійно і ставлять перед собою високі цілі. На третьому та на четвертому місці у наших спортсменів «гроші» та «успіх». Ці категорії також є досить актуальними для наших випробовуваних. Метою спортивної кар'єри є досягнення успіху, а досягненням успіху можна також вважати не тільки саморозвиток і придбання титулів, але і безумовно заробіток грошей, тому що спорт для професійних спортсменів є роботою.

На п'ятому та шостому місці у випробовуваних «сім'я» та «освіта». У професійних спортсменів дуже мало часу для створення сім'ї, вони в більшості своїй кар'єристи, що доводить і наше дослідження. Також професійні спортсмени не завжди мають можливість для приділення великої кількості часу освіті.

На останньому місці в наших спортсменів "хобі". Захоплення для наших піддослідних мають найменшу значимість, це говорить про велику самовіддачу у спорті та залученість в бадмінтон.

Проаналізувавши дані категорії ми виявили, що успішні бадмінтоністи приділяють найбільше значення тим сферам життя, які спрямовані на кар'єрне зростання.

У нашій роботі ми виявили соціально-психологічні особливості успішних спортсменів-бадмінтоністів. Нами був зроблений факторний аналіз цих особливостей, за допомогою якого ми виділили чотири фактори, які можна співвіднести з різними типами особистості. Результати факторного аналізу представлені у таблиці 2.5.

Таблиця 5.

Фактори, що отримали найбільші дисперсійні значення

Фактор 1 питома вага 20,1% <u>(Успішні)</u>	Фактор 2 питома вага 18, 5% <u>(Спрямовані</u> <u>на сімейні цін-</u> <u>ності)</u>	Фактор 3 питома вага 14, 7% <u>(Невпевнені</u> <u>в успіху)</u>	Фактор 4 питома вага 12, 5% <u>(Оріє-</u> <u>нтовані на</u> <u>кар'єризм)</u>
Відношення до тренера (0, 737)	Самозадоволення (- 0, 860)	Патріотизм (- 0,540)	Відношення до себе (0,536)
Відношення до майбутнього (0, 733)	Титули (-0,829)	Самозадоволення (0, 804)	Відношення до партнерів по команді (0, 734)
Сміливість (0,725)	Взаємодія з домом (0,760)	Спорт (0, 803)	Сім'я (-0,625)
Впевненість (-715)	Хобі (0, 749)	Відношення до себе (- 0, 700)	Успіх (0,606)
Цілеспрямованість (0, 687)	Успіх(-0,726)	Наполегливість (0, 689)	Гроші (0,565)
Гроші(- 0, 624)	Патріотизм (0,674)	Рішучість (- 0, 640)	Самовладання (-0,555)
Кар'єра (0, 613)	Відношення до сім'ї (0,653)	Самовираження (0, 628)	
Комунікабельність (0, 605)	Відношення до минулого (0,652)	Ініціативність (- 0, 624)	
Дисциплінованість (0, 585)	Страхи та побоювання (-0,624)		
Популярність (0, 575)	Нереалізовані можливості (- 0,601)		
Відношення до суперників (- 0, 563)	Самовираження (0, 588)		
Відношення до минулого (0, 512)			
Рішучість (0, 509)			
Гроші (0, 525)			

За допомогою виявлених нами соціально – психологічних особливостей бадмінтоністів за допомогою факторного аналізу було виявлено такі

фактори, як «Успішні», «Спрямовані на сімейні цінності», «Невпевнені в успіху», «Кар'єризм».

У фактор «Успішні» входять такі якості, як сміливість, цілеспрямованість, комунікабельність, дисциплінованість, рішучість. Такі якості якраз і необхідні для справжніх переможців та лідерів. Такі люди знають чого хочуть і прямують саме до своєї цілі, вони здатні контролювати себе та організувати всій час. Було виявлено, що такі люди не зовсім впевнені в собі. Це може бути пов'язано з тим, що спортсмени, які завжди вдосконалюють себе завжди знаходять те, що їм не подобається у собі, те що потрібно змінити, також бадмінтоністи характеризуються позитивним відношенням до тренера, до майбутнього та минулого. Вони добре взаємодіють з тренером та ставляться до нього з повагою. У майбутньому вони налаштовані на перемоги і успіх. Бадмінтоністи у цьому факторі характеризуються негативним відношенням до суперників, їх головною задачею є перемога та успішна кар'єра, яка є значущою сферою у їх житті. Ми виявили, що для таких спортсменів грошу не є мотивацією для досягнення успіху в спорті, але вони визначають потребу в грошах як значущу. Для них на першому місці перебуває самоактуалізація та реалізація себе як професійного спортсмена.

Бадмінтоністи, які входять до другого фактору «Орієнтовані на сімейні цінності» характеризуються позитивним відношенням до минулого, вони прагнуть самовираження, а не титулів. В їх житті на більш значимому є взаємодія з домом, та сім'єю. Ці сфери життя для них є головними. Спорт скоріш для них як засіб вираження своєї індивідуальності або вони отримують від спорту естетичне задоволення.

Третій фактор «Невпевнені в успіху» є неоднозначним. Бадмінтоністи, які належать до цього фактору характеризуються наполегливістю та за допомогою спорту вони є самодостатніми особистостями. Вони прагнуть до успіху, спорт є значущою сферою їх життя, вони зацікавлені у результаті та досягненнях. Але ці бадмінтоністи характеризуються негативним відношенням до себе, їх самооцінка занижена. Вони мають недостатньо ініціативи та рішучості у собі, щоб досягти усіх цілей. Усередині їх особистості постійно відбувається конфлікт між бажанням і вірою в себе. Вони постійно перебувають у сумніві, їм складно прийняти рішення і зробити вибір.

Бадмінтоністи, які входять до четвертого фактору «Орієнтовані на кар'єризм» характеризуються позитивним відношенням до себе, до товаришів по команді. Вони впевнені у собі, в них цілком може бути завищена самооцінка та властива амбіціозність. Для них сім'я не є значущою сферою у житті. Їх цікавлять гроші та успіх. Такі спортсмени прагнуть лише до своєї цілі, їм цікавить лише результат – або все, або нічого. Вони вкладають всі сили і час в спорт. Їм нічого не цікавить крім кар'єри і нових можливостей. Таким людям не характерний контроль над собою. Цілком для таких

людей мета виправдовує засоби. Вони вважають, що саме таким способом можна стати відомим, успішним і професіоналом своєї справи.

Отже, ми змогли виявити соціально-психологічні особливості, якими успішні спортсмени - бадмінтоністи. Нами був зроблений факторний аналіз цих особливостей, за допомогою якого ми виділили чотири фактори: «Успішні», «Орієнтовані на сімейні цінності», «Невпевнені в успіху», «Кар'єризм». Також нами був проведений кластерний аналіз, кластери якого практично співпадають із результатами факторного аналізу, тому ми зупинилися на ґрунтовному аналізі саме виділених методом головних компонентів факторів.

Список літератури: 1. Вахромов, Е. Е. Психологические концепции развития человека: теория самоактуализации [Текст] / Е. Е. Вахромов. – М.: Международная педагогическая академия, 2001. – 162 с. 2. Волков, И. П. Задачи и формы психологического обеспечения высококвалифицированных спортсменов к соревнованиям [Текст] / И. П. Волков // Научные исследования и разработки в спорте. – 1994. – № 1. – С. 5–10. 3. Ложкин, Г. В. Психолог спорта в изменении профессиональной подготовки [Текст] / Г. В. Ложкин // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 5. – С. 1–3. 4. Романовский, А. Г. Философия достижения успеха [Текст] : учебное пособие / А. Г. Романовский, В. Е. Михайличенко. – Х., 2003. – 691 с. 5. Романовский, А. Г. Мировоззрение лидеров – залог успеха развития общества [Текст] / А. Г. Романовский // Проблемы и перспективы формирования национальной технической элиты : сборник научных трудов. Вып. 1. – Х. : НТУ ХПИ, 2002. – С. 44–47. 6. Щербатых, Ю. Психология успеха [Текст] / Ю. Щербатых. – М. : ЭКСМО, 2004. – 560 с.

Bibliography (transliterated): 1. Vahromov, E. E. Psihologicheskie koncepcii razvitija cheloveka: teoriija samoaktualizacii [Tekst] / E. E. Vahromov. – M.: Mezhdunarodnaja pedagogicheskaja akademija, 2001. – 162 s. 2. Volkov, I. P. Zadachi i formy psihologicheskogo obespechenija vysokokvalificirovannyh sportsmenov k sorevnovanijam [Tekst] / I. P. Volkov // Nauchnye issledovanija i razrabotki v sporte. – 1994. – № 1. – S. 5–10. 3. Lozhkin, G. V. Psiholog sporta v izmenenii professional'noj podgotovki [Tekst] / G. V. Lozhkin // Praktichna psihologija ta social'na robota. – 2003. – № 5. – S. 1–3. 4. Romanovskij, A. G. Filosofija dostizhenija uspeha [Tekst] : uchebnoe posobie / A. G. Romanovskij, V. E. Mihajlichenko. – H., 2003. – 691 s. 5. Romanovskij, A. G. Mirovozzrenie liderov – zalog uspeha razvitija obshhestva [Tekst] / A. G. Romanovskij // Problemy i perspektivy formirovanija nacional'noj tehničeskoj jeliti : sbornik nauchnyh trudov. Vyp. 1. – H. : NTU HPI, 2002. – S. 44–47. 6. Shherbatyh, Ju. Psihologija uspeha [Tekst] / Ju. Shherbatyh. – M. : JeKSMO, 2004. – 560 s.

Завадська Д.А.

ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ УСПІШНОГО ПРОФЕСІЙНОГО БАДМІНТОНІСТА

Для досягнення мети дослідження розглянуто загальні та психологічні особливості бадмінтону як професійного спорту. За допомогою психодіагностичних методик, які було переведено англійською мовою, проведено експериментальне дослідження професійно важливих якостей, мотиваційної сфери, установок, значущих сфер життєдіяльності професійних бадмінтоністів. Воно показало, що розвиток деяких якостей є недостатнім для досягнення успіху у професійному бадмінтоні.

Ключеві слова: успішна особистість, професіонал, бадмінтон, соціально-психологічні особливості, мотивація, професійно-важливі якості.

Завадская Д.А.

ЛИЧНОСТНЫЕ КАЧЕСТВА УСПЕШНОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО БАДМИНТОНИСТА

Для достижения цели исследования рассмотрены общие и психологические особенности бадминтона как профессионального спорта. С помощью психодиагностических методик, которые были переведены на английский язык, проведено экспериментальное исследование профессионально важных качеств, мотивационной сферы, установок, значимых сфер жизнедеятельности профессиональных бадминтонистов. Оно показало, что развитие некоторых качеств является недостаточным для достижения успеха в профессиональном бадминтоне.

Ключевые слова: успешная личность, профессионал, бадминтон, социально-психологические особенности, мотивация, профессионально-важные качества.

Zavadskaya D.A

PERSONAL QUALITIES OF A SUCCESSFUL PROFESSIONAL BADMINTON PLAYER

To achieve the objectives of the study were considered General and psychological characteristics of badminton as professional sports. Using diagnostics instruments, which have been translated into English, an experimental study of professionally important qualities, motivation sphere, installations, significant spheres of professional badminton. It showed that the development of certain qualities, is insufficient to achieve success in professional badminton.

Keywords: successful personality, professional, badminton, socio-psychological characteristics, motivation, professionally important qualities.

Стаття надійшла до редакції 02.11.2013